

začeli pisati življenje, zavrgli so vže tudi to, ter rajši pišejo žitek, žizen. Prvo je ogersko, drugo pa staroslovensko — da le ni navadno, pa je že boljše! Ko jim pri besedi življenje in pri nekaterih drugih oblika je ni menda po volji, kujejo si med tem brez števila novih imen na je, kar je proti duhu slovenskega jezika, posebno če so izpeljana iz perfektivnih glagolov, kakor so: razkritje, podstatje itd. Memogredé naj omenim, da oblika slovenskost mi je tudi čudna nova prikazen, ki nima še para. — Ubogo življenje! Še tako si kratko, in vendar te nekateri zmirom bolj krajšajo, prej v življenje, potem v žitek, žizen — Bog vé, kam še pridemo!

9. Oče — otec. O besedi otec mesto oče, kakor tudi o besedi žizen mesto življenje in o marsikateri drugi veljá to, kar je rekel (v „Glasu“) gosp. prof. Št. Kociančič o besedi trebé mesto treba, namreč, da je stara krpa ali zaplata na novo sukno. Ne smesimo sami sebe! — K temu hočem pristaviti le še en analogičen izgled iz italijanskega slovstva. Italijanskega slovstva in jezika zlata doba je bila v XIV. stoletji, ko so živeli in pisali Dante, Petrarca, Boccaccio itd., in res je jezik teh pisateljev izvrsten. Pa vendar se Lahi dandanes njihovih oblik ne držé, ampak se novih poslužujejo, pa tudi odmrle besede z novimi, živimi nadomeščujejo, kakor uči že zdrava pamet. Nekateri pa, in med temi posebno P. Cesari (sicer izvrsten pisatelj) skušali so tudi naših dni rabiti le take besede, ki so bile takrat (v XIV. stol.) v navadi; pa zdrava kritika je njihovo pisavo zavrgla in ostali so na samem, če tudi današnja laška pisava od one 14. stol. ni toliko različna, kakor sedanji naš jezik od staroslovenščine. Omenjeni P. Cesari je v svojem govoru o Kristusovem trpljenji rabil besedo „carogna“, ki je v 14. stoletji v ital. pomenjala mrtvo truplo, sedaj pa pomenja le mrho, ker za mrtvo truplo se rabi samo beseda „cadovere“. K takim ostudnostim utegnemo tudi mi priti, če se ne varujemo prenapetosti.

10. V koš smeti vrzimo danes še neprijetne besedure najnovejše ère slovenskega slovstva, kakor so: nalik (ali ni to „na glih?“), inem, dakle, obitelj, jednoč, nekoč, naravnoč, soč, uprav, stoprv (sladka besedica!) itd. itd. Kdo bi se neki z vsako posebej vkvarjal? Kakor so vse iz enega razloga (iz dialektomanije) prišle na dan, tako jih tudi vse iz enega razloga odpravimo; in ta razlog je, da niso slovenske. Mi smo Slovenci in zato pišimo slovenski; novih, nenavadnih oblik se poprimimo le tedaj, če so res dobre in potrebne in če jezik lepšajo. Če pa nekateri „pisci“ vendar hočejo po svoje pisati, naj pišejo svobodno, le to naj vedó, da jih mi ne posnemamo, ter jim njihovo vsiljeno robo pošljemo nazaj.

K sklepu naj navedem danes en stavek mladostno-slovenske pisave, da se tisti čast. bralci, ki nimajo priložnosti ali volje, si jo v originalih ogledati, prepričajo o njeni lepoti in o pravem slovenskem duhu, ki veje iz nje. Glasí se tako-le: „Ostro vrezavajoč, vestno preiskavajoč ter pretehtavajoč, na tenko, sodeč točno ter odločno, označavajoč resnično, nikir boj nemešajoč niti jih prelivajoč, takov je S. v vseh svojih mislih, takov v vseh svojih besedah.“ (Vestnik, I. t., 2 št.)

Kaj ne, kako lepo to zvoní?

J. K.

Zabavno berilo.

Bismark in peklenšček.

Nedavno so v Achen-u na Pruskem na uličnih vogalih našli sliko, na kateri se je videla cerkev ovita z debelo vrvijo, katero je Bismark na vso moč vlekel.

Zraven njega pa stoji hudič in pazljivo gleda, kaj Bismark dela, in ga praša, kaj da dela? Cerkev moramo s poti spraviti — mu Bismark odgovorí. — Tako! cerkev hočeš s poti spraviti? in kako dolgo, misliš, da bodeš s tem opraviti imel? V 3 ali 4 letih, mislim, bo to vse storjeno, — mu zavrne Bismark. — Dobro srečo! — mu odgovorí peklenšček — jaz se napenjam že čez 1800 let, pa še nisem nič opravil. Če se tebi to posreči v 3 ali 4 letih, no, potem se ti vsedi na moje mesto — odgovorí hudič Bismarku. „Vaterl.“

Poslano.

Svojim rojakom!

„Slovenski Narod“ me je počastil z obširnimi vvodnim člankom pod naslovom: „Dr. Costa in njegove zasluge za slovenski narod“. V tem članku našteva vse pregreške, katerih sem se krivega storil.

S „Slov. Narodom“ poštena polemika ni mogoča. Vsak drug stavek tega lista je laž, namesti dokazov pa rabi psovke, katerih je tako poln, da noben drug časnik na celem svetu ga ne prekosí v tem. Bodimo zadovoljni, da je naš jezik malo razširjen. Kako bi se morali sramovati mi Slovenci, ko bi izobraženi narodi vedeli, kako neotesano in neolikano piše slovenski zastopnik „omike“. Zato ne časniku „Narodu“, temveč le svojim rojakom hočem razjasniti one pregreške, katerih me dolží „Narod“.

1. Najhujši pregrešek je „breztaktnost“ moja pri tako imenovani „sokolski stvari“ 1867. leta. — Dala bi se o tem pisati cela knjiga z nabranega obširnega gradiva, ki ga imam; svet bi se čudil, ko bi slišal vso zgodovino te stvari, in vse, kar se je pred in za kulisami godilo. Al to prepuščam prihodnosti. Zdaj po pregovoru „nemo judex in causa propria“ hočem v svojo brambo se sklicavati le na rabsodbo gotovo popolnoma objektivnega poročevalca, namreč na — spis „Slov. Naroda“ samega, ki je v prvem tečaju 1868. leta 16. in 18. aprila prinesel obširen voden članek pod naslovom „Dr. E. H. Costa“, v katerem „hladnokrvno sine ira et studio“ svoje mnenje izreka o „sokolovski“ obravnavi. Koj v začetku (nerad ponatisnem te besede, al potrebno je, toraj naj mi bralci to prizanesajo) piše „Narod“ tako-le:

„Pri vseh teh „strašnih“ dogodkih nas je gotovo najbolj zanimala krivnja ljubljanskega župana, in prišli smo do tega rezultata, da ima on dva ogromna pogreška, katera prekosita v očéh naših sovražnikov najhujša hudodelstva in katera edina sta bila izključljivo kriva vsega napadanja in obrekovanja: prvič, da je dr. Costa skoz in skoz národen mož; drugič pa, da je mož poln talenta in najobširnejšega znanja, da je on v zbornicah večni strah vseh kulturo- in nekulturonosečih protivnikov, katerim je „der stets gewandte und schlagfertige Redner“, kakor ga je enkrat „Tagespošta“ imenovala. To ste dve edini hudodelstvi, ki ne spadate sicer pod noben paragraf, katerih mu pa nikoli nikdar noben protivnik ne odpusti, in vsled katerih ne bi ga nikdar nobena nemškutarska porota za nedolžnega spoznala. Parola našim sovražnikom je: vničiti tega moža na kateri si bodi mogoči način, kjer bi se jim le mala priličica pokazala, kajti on jim je vsled navedenih vzrokov eden najnevarniših antagonistov. Ta prilika, kakor so si možje mislili, se je najugodnejše v sokolovskem metežu ponudila in z nepopisnim entuzijazmom so za njo zgrabili. Cela sokolovska stvar je bila navadna ponočna hajka ali kakor mi Štajarci pravimo „praska“, ki se po vseh tako velikih mestih, kakor Ljubljana, na celem svetu skoraj gotovo vsako noč prigodí, kedar ga imajo ljudje malo v glavi.“

In po daljni obravnavi pride „Narod“ do tega izreka o mojem vedenju: „Nihče na tem svetu v njegovem položaju se ne bi mogel pravilnejše vladati nego se je on.“ —

Da „Narod“ o mojih zmožnostih in mojem značaju danes drugače sodi kakor 1868. leta, no, to je naravno. Današnji „Narod“ ni več „Narod“ od 1868. l.; on se boruje pod novo zastavo, z drugimi sredstvi in za vsa druga načela. Al o dogodbi leta 1867. pošten časnik ne more danes družega mnenja biti, nego je bil 1868. leta. In če je „Nar.“ 1868. leta pisal, „da nihče na tem svetu v svojem položaju se ne bi mogel pravilnejše vladati“ nego jaz in če „Narod“ danes govori v moji „breztaktnosti“ v istem slučaju — je to pač ne samo nedosledno, marveč je tudi nepošteno in nesramno. Pridružil se je „Narod“ s tem ravno tisti drhali nemškutarskih časnikov, katere je pobijal v svojem vvodnem članku 1868. leta!

2. Drugi moj pregrešek je neki ta, da sem zoper L. Tomana intrigiral. — To je laž in od „Naroda“ izmišljena pošast. Do zadnjega sem bil s Tomanom v najboljši prijateljski zvezi, in že spet se v dokaz tega zamorem sklicavati na „Narod“ sam, ki je 18. aprila 1868. leta pisal: „Obče je znano, da se je dr. Costa v politiki pripogibal postopanju dr. L. Tomana et Consortes“.

3. Prav taka laž in domišljija je, da sem jaz po dr. Razlagu kot bivšem deželnem glavarju mahal in proti njemu roval. Ali sem mar jaz v gostilnici javno kričal, „da je narodni škandal imenovanje dr. Razlaga“? — ali ni bil to eden vsakdanjih dopisnikov in sodelavcev „Naroda“?*)

4. Tudi to ni res, da bi bil mestni odbor slovenski, ko je bil 1868. leta razpuščen, in da bi po meni bil prišel drug Slovenec na moje mesto. Že meseca maja 1868. l. pri volitvah so propali Slovenci in nasprotniki so mestno krmilo v svoje roke dobili; vsaj je tudi to konstatiral „Narod“ 16. maja 1868.

5. Tega pregreška se pa prav rad krivega spoznam, da sem ud katoliškega društva, in še več: da sem eden ustanovnikov tega društva, kajti prav živo sem prepričan, da bode to društvo čedalje bolj potrebno nasproti tistemu laži-liberalizmu, ki na vsak način hoče iztrebiti vero iz srca našega ljudstva, in zaradi tega laja zoper duhovščino, zoper škofo in papeža, zoper cerkveno premoženje in zoper cerkvene obrede. Zovejo se ti ljudje „liberalce“, pa so najhujši tirani, ker hočejo silo delati naši vesti, in cerkev tlačiti pod jarm današnje liberalne večine državnega zbora celó v vprašanjih strogo verskih. Jaz pa se držim resnično svobodnega načela starih liberalcev: „svobodna cerkev v svobodni državi.“ Brez strahu in brez hinavstva se spoznavam za katoličana. To pa nisem še le od danes ali od včeraj, kakor me „Narod“ sumiči. Še sedaj hranim diplomu katoliškega društva Graškega, kateremu sem kot dijak na univerzi 1. junija 1852. leta pristopil. Tudi to je res, da sem papeževo nezmotljivost zagovarjal, in to iz popolnega prepričanja. Govoril sem v tem velevažnem vprašanju v Kranjski katoliški družbi že 10. decembra 1869. leta; vatikanski koncil pa je o tem sklenil še le 18. julija 1870. leta. Tudi drugi katoličani so bili že pred sklepom sv. koncila istega mnenja, na pr. moj učeni učitelj cerkvenega prava, strokovnjak dr. J. Phillips.

*) Dr. Zarnik je ta „narodni škandal“ očitno proklamiral na vrtu čitalničnem; to je vsak natak takrat slišal; zdaj pa se po privržencih svojih napenja zato, da „narodni škandal“ volijo Notranjci! So li to značajii! St.

6. Kdor mene le malo pozná, ta tudi vé, da mojemu značaju bilo bi nemogoče, „Bettelbriefe“ za kak „orden“ ali bodi si kako drugo reč pisati. Nemški, Slovanom neprijazni in nepravični listi so to basen si izmislili in „Narod“ jo je precej v svoje predale vzal in jo v eno mer prežvekuje. Ta basnica pa izvira iz francoske knjige „L' Allemagne aux Tuileries; par Henri Bordier. Paris 1872“, v kateri se nahajajo mnogovrstna pisma do Napoleona III. ali cela ponatisnjena ali vsaj posneta (med njimi od vladarjev, mest, učenjakov, na priliko: Mommsen-a, Mohl-a, Zumpt-a, kardinala Rauscher-a itd.), se bere na 65. strani sledeče: „Costa E. H., maire de Laybach en Autriche; adresse, pour être mis sous les yeux de l' empereur, deux articles qu' il a publiés dans le journal de Laybach sur la vie de J. Cesar (mai 1865).“ To tedaj je tisti moj „bettelbrief“! Mene kot zgodovinarja je jako zanimivala izvrstna knjiga Napoleona „o življenju Julia Cesara“, zato sem obširno o njej poročal v „Triglavu“ in po želji Napoleona samesa (ki se je brala po vseh časnikih), da hoče poznati in nabirati vse, kar se o onem njegovem delu piše — poslal sem tudi jaz en iztis dotičnega „Triglava“ Francoskemu poročniku v Beč. Prosil nisem nič, in tudi nič pričakoval. Ni ga menda človeka na svetu, da bi orden prejel za tak časnikarsk sestavek!

7. „Dopisovalni ud“ Germanskega muzeja v Nürnbergu nisem nikdar bil, temveč le pooblastenec tega znanstvenega zavoda. Temu poslu sem se pa zaradi preobilnih drugih opravil že pred 10 leti odpovedal. Če bi pa tudi res bil dopisovalni ud tega muzeja, gotovo ne bi bilo sramotno za-me, ker imé veleučnega českega rodoljuba dr. Franca Palacky-a se tudi nahaja med členi tega društva.

8. Posebno strašen pregrešek je dalje tudi ta, da sem „mojster“ (to je „častni člen“) društva: „Freies deutsches Hochstift“ v Frankobrodu. „Potujočemu Slovincu“ ni treba bilo, iz Frankobroda te „novice“ na dan prinesti. Vsak, kdor me v mojem stanovanju obiskuje, najde na stenah moje sobe med slovenskimi, nemškimi, ruskimi in laškimi diplomami družih učenih družeb tudi lični diplom tega nemškega učnega zavoda. Da je ta družba „freimaurerska“, to je laž, katero je prvič rodil Ljubljanski „Tagblatt“ in si jo z veseljem prisvojil „Narod“. Na Nemškem je sedaj 303 tako imenovanih „freimaurerskih lož“, al zastonj iščeš med njimi gori imenovane družbe (Findel „Geschichte der Freimaurerei“, 3. Auflage 1870). Tudi mi je mogoče, vsakemu dokazati iz pravil itd., da je ta družba izključljivo znanstvena (toraj tudi ne politična) in jaz sem po njej prejel že marsikatero učeno knjigo. Zakaj pa bi za-me nespodobno ali sramotno bilo, častni ud biti društvu, ki ima po „Narodu“ geslo

„Kdo naj mojster bo?“

Duševni prvak —

to mi ni razumljivo. Znanstva in vede so mednarodne in presegajo meje dežel in narodov!

9. Tudi to je „Narodova“ laž, da sem jaz misel rodil, Hohenwarta za kandidata na Notranjskem staviti in da jaz sem njemu kandidaturo ponudil. Od 12. marca t. l. (ko postava o direktnih volitvah še ni bila potrjena) nisem niti videl grofa Hohenwarta niti njemu pisal, niti od njega kakega pisma prejel. To misel je toraj rodil drug mož, a misel ta je tako važna in tako izvrstna, da sem jej jaz v prvem trenutku popolnoma pritrdil. Obžalovati moram le tiste politične kratkovidce, ki ne vidijo tega, kar je jasno vsem federalistom, in še posebno Čehom in Hrvatom, kakor kažeta časnika „Obzor“ in „Politik“, ki sta še le predvčeranjim ponovila, da volitev Hohenwarta je veliko večega pomena, ne samo za nas Slovence, temveč za

vso opozicijo v Avstriji, kakor volitev vseh drugih federalistov, in da bi se Slovenci s to volitvijo najbolj počastili, kakor bi največa sramota za nas bila, ako bi Hohenwart padel. Potem se bo pač lahko sodilo, kako zreli smo mi Slovenci za politično življenje! Tisti pa, ki oponirajo tej kandidaturi zaradi tega, ker jo priporočata Bleiweis in Costa, ti so politični in duševni otroci, katerim ni za blagor Avstrije, niti za blagor svojega naroda, temveč edino le za svojeglavnost in — samoradost!

10. Obrekovalni „Narod“ je skoval tudi laž, da je dr. Jan. Bleiweis duševno od mene odvisen! Da se slovenski časnik ne sramuje, za naš narod na vsako stran najbolj zasluženega moža tako nesramno in lažljivo žaliti, to je karakteristično znamenje za „Narod“ in njegove pisatelje. Se ve da, da te laži tudi „Narod“ sam ne verjame. Al njemu gré le za škandal in za zasramovanje tistih mož, ki ne stopijo v njegov tabor. Kako bi bilo tudi mogoče, da bi mož, ki je prvi in skor sam začel delati za duševno zapišeni naš narod in je svoja načela dosledno in nepremakljivo kakor skala skoro polstoletja zagovarjal in izpeljeval, — mož, ki je vzajemnost Slovencev sklical na dan, — da bi tak mož samemu sebi nezvest postal in po obilih svojih skušnjah v duševno sužnost kakega družega stopil! Kdo vam bo to verjel? Z največim spoštovanjem gledam jaz gori do dr. Bleiweisa, z največim prepričanjem poslušam njegove besede, ter se srečnega čislam, da v najnovejših vprašanjih političnih in družih sva enacega mišljenja. Njemu in meni pa je le predobro znano, zakaj „Narodova“ klika tako rada pisari o oni „odvisnosti“ dr. Bleiweisa; zato se silno motite, ako mislite, da dosežete kedaj neumni svoj namen.

Pri tej priliki konečno še par besed.

Srce mora boleti vsacega rodoljuba, ako vidi, kakošen je stan slovenskega naroda v tem važnem trenutku. Namesti da bi složni delali za sijajno zmago pri prvih neposrednih volitvah, rušimo vse, kar se je zidalo pod vodstvom Bleiweisovim skoz več desetletij. Na razvalinah narodne edinosti še le se bodo tožili tisti, ki so nesrečnega razpora krivi: tisti, ki so prvi enostranski volilni shod sklicali, in prvi svoje enostranske kandidate stavili. Le narod naš bode žalibog! trpel žalostne nasledke takega dejanja. Med tem, ko Čehi popolno složni — državoppravna stranka s „starimi“ in „mladimi“ Čehi — svoje kandidate postavljajo, — ko Hrvatim le v slogi dosežejo pogodbo z Magjari — smo mi Slovenci (najmanjši slavjanski rod) razdeljeni — Bog zna — v koliko strank na korist in veselje protivnikom svojim, ki bodo sad tega razpora uživali, in že zdaj radostni trdijo, da „Narod“ od konca do kraja vse to očita na pr. meni, kar je poprej „Tagbl.“ zoper mene pisal („Tagblatt“ od 11. oktobra 1873.).

Bolj, kakor puhlih fraz „svobode“ in „omike“ treba nam je složnosti, edinosti v hudi borbi sedanjega časa!

Z veseljem sem delal in delam za svoj narod, rad pa tudi prepustim težavno bojišče vsakemu drugemu, ako mene narod naš več ne potrebuje.

Svojega prepričanja pa ne bom nikdar in po nobeni ceni predrugačil, in zmirom zvest ostal našemu geslu, ki je resnično cel program:

Vse za vero, dom, cesarja!

V Ljubljani 13. oktobra 1873.

Dr. E. H. Costa.

Naši dopisi.

V Gorici 12. okt. — Jaz nočem biti prerok, ali drugi prerokujejo, da — kar se tiče volitve v slovenskih kmečkih občinah 15. t. m. — bodo se glasovi brž ko ne tako raztresli, da ne bo imel nobeden „naših“ 3 kandidatov večine, ter da bo treba v drugo voliti. — Pred meseci je bilo brati v „Novicah“, da se je meseca maja v tukajšnjem deželnem šolskem svetu obravnaval nek učben načrt za goriško vadnico, vsled katerega bi se imela že v nižih razredih vpeljati nemščina. Zarad tega črteža sta se sprla quondam laška matadorja, dr. D. in dr. P. Vsled ostrega Pajerjevega protesta v deželnem odboru je došlo od merodajne osebe pri ministerstvu uka našem deželnemu glavarju pismo, katero pravi, da ministerstvu ni nikoli na misel prišlo, oni načrt vpeljati. Pretekli teden pa je došel načrt, kakor ga je bil izdelal g. vadnični ravnatelj, potrjen nazaj in se bo začel že letos izvrševati!! Sicer pa ni samo Gorica na Primorskem tako srečna, da gospodje v Beču za-njo skrbé, pritisnili so na očetovske svoje prsi tudi Isterske in Tržaške šole. Povsod se šopiri Wretschkovanje, kajti zdaj je gotovo, da se imamo glasovitemu Štajarskemu kandidatu g. Wretschko-tu za žlahne dari zahvaliti. No, g. Adolf Ficker je šel; kaj, ko bi poslali velemogočnega Wretschko-ta na njegovo mesto?! — Naši Lahji so se začeli vendar le tudi gibati za volitve. Kandidatura vrlega grofa Pace-ta stopa v velikem posestvu čedalje bolj na dan; za-nj bi glasovali tudi vsi Slovenci. Tako bodo slovenski trgi tudi za grofa Fr. Coronini-a morali glasovati, ker svojega kandidata postaviti ne morejo. V Gradišči so imeli laški veliki posestniki te dni posvêt; nadejam se, da so se izrekli za Pace-ta. Dr. Pajer je imel poslednje dni še prav malo privržencev. — Naš mestni župan grof Karol Coronini se je določno še enkrat odpovedal županstvu in starašinstvu; 20. dne t. m. bode volitev novega župana. — Novega vina ne smejo točiti v mestu do 11. dne novembra (poprej je bilo to prepovedano samo do 15. dne tega meseca). — V Trstu imamo novega deželnega šolskega nadzornika za —? gosp. Ant. Klodič-a. Čudna prikazen to! Še nikoli nam ni vlada sè svojim protipostavnim ravnanjem tako ustregla, kakor z Winklerjem in Klodičem. Škoda, da ni tudi obema imenovanima tako ustrezno, kakor deželi. Hudobni jeziki čenčajo, da se je gosp. svetovalec Winkler le zato moral iz politiškega status-a umakniti v status ministarstva za bogočastje in uk, da je pripravil prostor ne davno imenovanemu novemu namestništvenemu svetovalcu R. — Kdo ve, ali ne delajo gospodje v Trstu računa brez krčmarja?!

Trst. (Oznanilo c. k. telegraf. vodstva.) Pri vseh brzojavnih postajah se dobivajo s 50 krajc. kolekovane tiskanice za dopisavo v domači državi, katerih raba ima to dobro, da ni potreba prilepljati mark na poslanice. Pristavlja se še, da se take tiskanice, če so se pokvarile, smejo zamenjavati z novimi, ako se marka ni onesnažila.

Iz Loške doline. — Dovolite, drage nam „Novice“, da tudi iz naše doline priobčimo svetu našo letošnjo letino. Znano je, kakim nadlogam je podvržena sploh naša dolina zaradi poljskih pridelkov. Velika povodenj po vsakem dolgem deževju potopí in vniči mnogokrat naše pridelke; letos pa je vrh tega prišla poleti še velika suša, ki je nam formentin (turšico) tako zadržala, da je celó majhne štoke (šterže) naredila, a še ti so večidel prazni ostali. Tako se je godilo tudi s fižolom. Edino proso in oves sta se dobro sponesla. Al tudi na ta pridelek prišla je huda nevihta. Neki nesramno predrzni Nimrod, ki se dela za prijatelja kmetovalcev, je